

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

HISTORIAE EC||CLESIASTICAE PARS || PRIMA, QVA CONTI-||NENTVR ||
Eusebij cognomento Pamphili Cæsareæ Palæ-||stinæ Episcopi lib. 10.||
Eiusdem de vita Constantini magni lib. 4.|| Oratio Constantini magni ad
sanctoru[m] cœtu[m].|| Oratio eiusdem Eusebij in laudem Constanti-||ni
magni ad trigesimum ...

Christopherson, John

[Köln], 1569

Evsebii Cognomento Pamphili Episcopi Caesareae Palestinae
ecclesiasticae historiae Liber secundus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29861

EVSEBII CO- GNOMENTO PAMPHILI

EPISCOPI CAESAREAE PA-
lestinae ecclesiasticae historiae
Liber secundus.

De apostolorum post ascensionem Christi ordinatione.

CAPVT I.

Voniam in superiore libro ea, quæ nobis ecclesiasticam historiam scripturis, essent tanquam in procæmio necessario explicanda, id est, quæ ad salutaris Dei verbi diuinitatem, ad vetustatem institutorum nostræ religionem attingentium, ad antiquitatem vitæ ex euangelij norma formatæ, quinetiam quæ ad recentem seruatoris in mundum aduentum, ad acerbam eius afflictationem in cruce toleratam, ad apostolorum denique electionem explanandam spectare videbantur, breuiter differuimus: Sequitur vt ea, quæ post illius ascensum gesta fuerint, partim sacris literis testata, partim alijs historijs (quas ex veterum monumentis, vt se offerebat occasio, adnotauimus) confirmata, in hoc libro, quæ iam aggredimur, accurate & diligenter videamus. Primum igitur Matthias, qui (vt supra monstrauius) vnus ex domini discipulorum grege fuit, ad apostolatam gerendum pro Iuda proditore forte delectus est. Viri etiam numero septem, quorû vita
Acto. 6. spectata satis erat & virtutis testimonio comprobata, precibus & manuum impositione diaconi ab apostolis designati, vt cõunitatis ecclesiæ ministerio sedulò inservirent, Ex quorum numero Stephanus, simul ac diaconus creatus fuit, primus post Christi passionem, tanquã ad hoc ipsum antea destinatus, ab illis, qui dominum neci dedissent, lapidibus obrutus, decessit de vita: Atq; ea de causa
primus

primus inter generosos Christi martyres, *στέφανος*, id est coronam nomen suum propriè & significanter exprimentem obtinuit. Eodem ferè tempore Iacobū (qui frater domini propterea appellabatur, quòd erat filius Ioseph, qui pater Christi fuisse putabatur: cui Maria virgo desponsa, prius, quàm conuenirent, sicut sacrosancta euāgeliorū eloquia liquido cōmonstrant, grauida è Spiritu sancto inuēta est) hunc, inquam Iacobū, quē veteres propter singulārē virtutē, qua prāter ceteros prāstabat, iusti *Mat. 10* cognomine donauerunt, primū sedem episcopalem ecclesiā, quā est Hierosolymis, obtinuisse memoriā traditur. Clemens porrò in sexto libro *ὑποτυπώσεων* de eo scribens, sic refert. Petrum, Iacobum, & Ioannem, post seruatoris ad cōelos ascensum, cum essent à domino summum dignitatis gradum adepti, non de gloria & honore contendisse inter se, sed vno consensu Iacobum iustum Hierosolymorū episcopum designasse. Idem etiam in septimo libro eiusdem operis ista prātereā de illo memorat. Iacobo iusto, Ioanni & Petro dominus post ascensionem suam, singularem quādam impertijt cognitionem, quam illi reliquis apostolis tradiderunt: reliqui autē apostoli septuaginta discipulis, ex quibus vnus erat Barnabas: Duos item Iacobos fuisse fertur, vnum cognomento iustum, qui de templi fastigio prāceps deiectus, fullonifq; vectē cesus occubuit: alterum, qui capite abscisso, migravit è vita. Illius autem, qui iusti cognomen inuenit, Paulus etiam in epistolis suis facit mentionem. Alium apostolum non vidi prāter Iacobum, fratrem domini. Sub idem tempus promissa Seruatoris nostri, quā erant Abgaro Osroenorum regi facta, plenē expleta fuerunt. Nam Thomas (quemadmodum testimonio monumenti cuiusdam illic reperti paulò antè ostendimus) diuino impulsu incitatus, Thaddēū doctrinā Christi prādicatorem & euangelistam Edessā vsq; misit. Qui cum ad illa loca aduentasset, non Abgarum solum Christi verbo ad pristinam restituit valetudinem, sed omnes, qui illam regionem incolebant miraculorum penē incredibilium admiratione obstupescit: qui etiam cum illorum

C s mentes

EVSEBII HISTORIAE

mentes rebus mirè à se gestis quodammodo præparasset ad fidem, & ad admirabilem Christi potentiam virtutèq; colendam traduxisset, facile salutaris & euangelicæ doctrinæ discipulos reddidit. Ex illo tempore ad hanc usque ætatem tota Edessenorum ciuitas, Christi nominis professioni firmè & constanter adhæsit, utpote quæ non vulgare seruatoris nostri erga ipsam beneficij argumentum apud se retineat. Atque ista quidem ex veterum historijs petita sunt. Redeamus iam ad ipsas diuinas sacrasque literas. Deinceps cum è vestigio post Stephani martyrium prima, eaq; grauissima ab ipsis Iudæis contra ecclesiam Hierosolymitanam facta esset persecutio, omnesq; discipuli, exceptis solum duodecim, per Iudæam & Samariam passim dispersi, nonnulli, ut diuina memorat scriptura, Phœniciam usque, & Cyprum, & Antiochiam profecti, nondum gentibus fidei sermonem impertire ausi sunt, sed solis Iudæis illum annuntiarunt. Quo quidem tempore Paulus etiam adhuc misere diuexauit ecclesiam: qui in ædes fidelium ingressus, viros & mulieres crudeliter attractos, in carcerem coniecit. Quinetiam Philippus vnus illorum, qui cum Stephano ad diaconatus functionem eligebantur, inter dispersos versatus descendit in Samariam: atque diuina repletus virtute, primus illis, qui in ea regione habitabant, verbum Dei diuulgauit. Tantopere etiam diuina gratia in illo vim suam exercuit, tantumque opis ei attulit, ut Simonem

Magum cum infinita fere hominum multitudine, doctrina sua & dicendi vi ad se pelliceret. Iste Simon eodem tempore fama & sermone hominum summe celebratus, quanquam apud eos quos in fraudem induxerat tantum præstigiarum dolo valebat, uti cum instar magnæ & incredibilis Dei virtutis ac potentiæ ducerent: illis tamen miraculis quæ à Philippo diuina vi & facultate edebantur, tum obstupescens, se callide in Christi religionem insinuauit, & usque eo fidem in Christum veteratoriè simulauit, quoad baptismatis lauacro tinctus esset. Quod etiam hac nostra ætate non sine admiratione ab illis fieri licet animaduvertere, qui scelestissimam illius

sectam

Act. 8.

sectam adhuc sequuntur. Qui certe aui sui vestigijs insistentes, tanquam pestifer quidam morbus, & plenus contagionis, in ecclesiam irrepētes eos grauissime inficiunt, quorum animis venenum illud lethale & acerbum, quod est inter ipsos clanculum occultatum, instillare possint. Iam verò complures illorum, quales fuerint, & quā insignitè improbi manifesto deprehensi sunt, & ab ecclesia penitus eiekti, non aliter quā Simon ipse, qui à Petro pari ratione deprehensus debitas pœnas persoluerit.

Verum vbi salutaris verbi prædicatio in dies singulos magnopere creuit, præfectus quidam reginæ, quæ Aethiopum potiebatur imperio (adhuc enim, vt patrius mos fert, gens illa à muliere gubernatur) diuina prouidentia ex illa regione Hierosolymam vsque deductus est, Deum ibi piè sancteque veneraturus: quem primum ex gentibus à Philippo per angeli visionem admonito, mysterijs verbi diuini initiatum, & tanquam primitias fidelium per orbem diffusorum factum: constans fama est, post reditum in patriam, primum cognitionem Dei, rerum vniuersarum parentis, atque adeò viuum & salutarem seruatoris nostri in humanum genus ingressum palam prædicasse: per quem prædictio prophetica, quæ istas voces complectitur (Aethiopia præueniet manum eius Deo) reipsa expleta est. Dum hæc geruntur Paulus vas electionis, non ex hominibus, neque per homines, sed per reuelationem ipsius Iesu Christi, & Dei patris, qui illum excitauit à mortuis, Apostolus declaratus est, perque visionem & vocem cœlitus diuina quadam reuelatione demissam ea vocatione dignatus.

Act. 8.]

Psal. 67.]

Gala. 1.]

Act. 9.]

Quo pacto Tiberius, cum à Pilato quæ à Christo gerebantur didicerat, affectus sit.

C A P. II.

Cum iam incredibilis & admiranda seruatoris nostri resurrectio, atque etiam ascensio in cœlos, quam plurimis peruulgata percrebesceret, cumque vetus apud gentium magistratus & præfectos inueterasset consuetudo, vt si quæ noua & inaudita apud illos forte

EVSEBII HISTORIAE

forte obtingeret, ei, qui regium in eos imperium obtinebat, significarent (quò nihil eorum, quæ gerebantur, illū subterfugeret) Pilatus de resurrectione seruatoris nostri Iesu à mortuis, quæ per omnium ora iam in vniuersa passim Palæstina hominum sermone ac fama peruasisset, utpote qui cum alia eius miracula auditione accepisset, tum etiam quo pacto post mortem denuo à mortuis suscitatus, iam Deus à multis pro certo crederetur, Tiberium imperatorem per literas certiores fecit. Tiberium simul atque audiisset, ad senatum illud ipsum retulisse ferunt: senatum autem eam sententiam opinione quidem hominum, quod non prius sua autoritate comprobauerat (quippe lege antiqua cautum fuit neminem aliter apud Romanos aliquando, quam suffragijs & decreto senatus haberi pro Deo) prorsus repudiasse, sed reuera, quod humano iudicio & confirmatione, salutaris & diuinæ prædicationis doctrina non egebat. Et quanquam illud senatus Romani concilium, sententiam de seruatore nostro ad se relatum omnino reiecit, tamen fertur Tiberium, tum eam, quam prius animo combiberat opinionem firmè tenuisse, tum nihil absurdi contra Christi doctrinam ne cogitatione quidem molitum esse. Atque ista Tertullianus vir non modo Romanorum legibus accuratè eruditus, sed alijs rebus etiam illustis, & inter eos, qui Romæ splendoris & gloriæ insignibus maxime præstarent, cum primis eximius, in Apologia ab illo pro Christianorum propugnatione latinis literis conscripta, & iam in Græcum sermonem conuersa ad verbum isto modo tradit. Vt inquit, de origine ali-

quid retractemus eiusmodi legum: vetus erat decretum, ne qui Deus ab imperatore consecraretur, nisi à senatu probaretur. vt M. Aemili⁹ de Deo suo Alburno. Facit & hoc ad causam nostram, quòd apud vos de humano arbitratu diuinitas pensatur. Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit. Homo iam Deo propitius esse debet? Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, annuntiatum sibi ex Syria Palæstina, quæ illic veritatem ipsius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum cum prerogatiua suffragij sui. Senatus quia non ipse

*Verba
Tertullia
ni pro-
pria ac
sua hoc
loco posu-
imus, vt
in apolo-
gia habetur
cap. 5*

ipse probauerat, respuit, Caesar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum. Hactenus Tertullianus. Quod quidem sine dubio cælestis & diuina prouidentia nutu suo commode eius animo iniecerat, quò sermo euangelicus, qui iam inchoatus erat, liberè & absque impedimento vbique terrarum peruaderet.

*Quomodo vniuersum orbem, breui spatio Christi fama
peruaserat. CAP. III.*

ITa quidem certe cælesti diuinâq; virtute & præsidio repente nulla fere mora interposita tâquam quoddam solisiubar, salutare Dei verbum vniuersum terrarum orbem suo splendore collustrauit, sacrarû literarum testimonio apposite respondens: In omnem terram sonus diuinorum euangelistarum & Apostolorum exiuit, & in fines orbis terræ verba eorum. Atque ecclesia quidē Christi, non aliter quàm area, quæ tempore messis immenso frumenti numero de repente cõpleri solet, infinita prope & innumerabili multitudine hominum in cunctis ciuitatibus & vicis veram religionem ac fidem amplectentium subito referta est. Et qui nō modo ex serie quadâ à maioribus deriuata, verumetiam ex errore ab antiquis temporibus ducto, mentes suas vetere superstitionis morbo, quasi vinculo quodam in colēdis simulachris illigassent, hi Christi tandem virtute quæ partim per discipulorum eius doctrinam, partim per miracula ab eisdem edita omnibus perspicue patefacta fuit, illis malis tanquam grauissimis dominis liberati & acerbissimis custodiarum catenis absoluti omnem sceleratam & execrabilem multorum deorum venerationē omnino detestari atque adeo vnum solum Deum, omnium rerum opificem ingenue contenti. Istumque ipsum veræ pietatis institutis per diuinam ac plenam modestiæ religionem, quæ à seruatore nostro in hominum vitam sparsa ac disseminata fuerat, sanctè venerari cœperunt. cum igitur diuina iam gratia non inter Iudæos solum, verum etiam inter gentes diffusa fuisset, & Cornelius, qui Cæsaream Palæstinæ incoluit, cum vniuersa familia per diuinam quandam visionem

Psal. 18.

EUSEBII HISTORIAE

11.
 sionem, perq; Petri ministeriū primus esset fidem in Chri-
 stum amplexatus, & complures alij Græci Antiochiæ,
 quibus discipuli, dum Stephanum Iudæi persequerentur,
 varijs locis dispersi prædicassent & ecclesia Antiochiæ
 modo floreret, atque indies magis magisque cresceret, &
 permulti prophetæ ab Hierosolymis profecti, illic eo-
 dem tempore versarentur, & Barnabas ac Paulus vna cum
 illis viuerent, aliaque fratrum turba istis adiungeretur:
 Christianorum appellatio in ea vrbe tum primum velut
 ex florido & fertili solo exorta est. Agabus etiam vnus è
 prophetis, qui cum illis vixerunt, de fame quæ erat vni-
 uersum orbem terrarum occupatura, id temporis vatici-
 natur. Vnde item Paulus & Barnabas Hierosolymam vs-
 que allegati erant fratrum ministerio inseruituri.

*Quomodo post Tiberium, Caius Herodem perpetuo mul-
 tans exilio, Agrippam Iudeorum regem cre-
 auerat. Cap. IIII.*

Tiberius cum circiter duos & viginti annos imperiū
 Romanum gubernasset, abiit è vita. Huic in impe-
 rium succedens Caius confestim Iudææ præfecturæ
 honorem Agrippæ detulit, illumque tetrarchijs, quibus
 Philippus, & Lyfania potiti fuerant, præfecit. Ad quas
 quidem non longo tempore post adiecit etiam Herodis
 tetrarchiam: Herodem (eum dico qui seruatoris passio-
 ni vnà cum vxore Herodiade interfuit) & quem Caius
 ob varia & multiplicia crimina, quæ in vita admisisset,
 graui multa & supplicio afficiens, perpetuo tandem ad-
 dixit exilio. Atque istarum rerum Iosepho teste vtaris
 licet.

*Quomodo Philo pro Iudæis, ad Caium legationem
 obierit. CAP. V.*

Huius porro imperatoris temporibus Philo magna
 famæ celebritate apud plurimos fuit: Vir sane, qui
 non nostrorum hominum solum, sed etiam Genti-
 lium qui humanitatis ac politioris literaturæ elegantia
 excelebant, facile principem locum obtinuit. Genus au-
 tem

tem antiquitus ex Hebræorum stirpe duxit, atque illis vi-
 ris, qui Alexandriæ in summis honorum gradibus locati,
 magnum splendorem acquisuissent, nulla ex parte infe-
 rior putabatur. In diuinas præterea & patrias disciplinas,
 quantum & quàm magnum laborem contulerit, apud om-
 nes re ipsa liquido constat. Quinetiam in studijs philo-
 sophiæ, liberaliumq; artium cognitio, qualis & quàm ex-
 cellens fuerit, non necesse habeo dicere: præsertim cum
 Platonica & Pythagorica disciplinæ formam ardentio-
 re studio imitatus, omnibus suæ memoriæ & ætatis viris
 antecelluisse prædicetur. Adde huc quòd calamitates,
 quæ Caio regnante, erant forte fortuna inuectæ, iste Phi-
 lo in quinque libros colligauit. In quibus etiam insanam
 mentis Caij temeritatem (qui seipsum tanquam Deum
 prædicauit, quique dum regnabat infinitas iniurias & in-
 comoda suis intulit) Miseras porro Iudæorū, quæ sub
 istius imperio eis obuenerint, exposuit: & quo pacto ille
 ipse ad urbem Romam missus, pro gente sua, quæ Alexan-
 driæ habitabat legatione obierit: & qua ratione cum co-
 ram Caio consisteret, pro patriis legibus dicturus: nihil
 aliud præter risum, & falsa dicta reportarit, parumque
 abfuerit, quin in graue vitæ suæ periculum & discrimen
 incurrisset. Harū rerū etiā meminit Iosephus in decimo
 octauo antiquitatis libro, atque ista, quæ sequuntur ad
 „ verbum perscribit. Cum seditio Alexandriæ à Iudæis &
 „ Græcis, qui illam incolebant concitata esset, tres ex vtra
 „ que factione legati deligebantur, qui ad Caium profici-
 „ scerentur, Vnus ex legatis Alexandrinis pro græcis erat
 „ Apion, qui multa conuitia in Iudæos intorquebat, cum
 „ alia illis obiectando, tum hoc in primis, quòd Cæsaris ho-
 „ nores penitus contemnerent. Nam omnes, qui Romano-
 „ rum imperio vectigalia pensant, altaria Caio, & templa
 „ dicare, inque alijs rebus denique illum, non aliter at-
 „ que deos suos, cultu & honore excipere obseruareque
 „ memorat: illos autem solum eum ignobilem & indig-
 „ num ducere, quem vel statuarum decorarent insignibus,
 „ vel nomen illius iurifurandi loco usurparent.
 „ Vbi Apion multa & grauiā dixisset, quibus Caium in-
 „ solenter se efferre, & speraret, & esset verisimile,
 Philo

EVSEBII HISTORIAE

Philo qui Iudæorum legationi præfuit, frater Alexandri Alabarchi vir cum omnibus in rebus clarus tum Philo-
phie non expers, paratus quidem erat ad ea, quæ Iudæis
fuere obiecta diluenda, verum illum iam dicturum inter-
pellauit Caius, precipiens vt ab eius conspectu procul ab-
scederet. Nam nimio iracundiæ æstu inflammatus videba-
tur plane illos ipsos Iudæos graui aliqua calamitate affe-
cturus. Philo igitur contumelia & conuitijs appetitus, è
concilio egreditur, atque Iudæos qui illum comitaban-
tur iubet bono animo esse: Caium tamen verbo quidem
illis succensebat, re tamen ipsa perfecisse vt Deus ipsis
contra eius conatus præsto esset ad opitulandum. Hæc
Iosephus. Idem porro Philo in eo libello quem de virtu-
tibus & legatione ad Caium conscripsit, ea quæ per idem
tempus à Caio gerebantur, singula accuratè exponit. Ex
quibus plurima silentio præteriens, ea sola in mediū pro-
feram, quæ nostra scripta legentibus perspicuè declarent
eas res quæ Iudæis, neque id adeo longo tēpore post, pro-
pter nefanda facinora in Christum admissa, obuenerunt.
Primum igitur dum Tiberius fasces imperij tenebat, in
vrbe Roma Seianum quendam (qui & autoritate & gra-
tia multum apud Imperatorem valebat) toto pectore, vt
dicitur incubuisse narrat, quo vniuersam gentem Iudai-
cam prorsus è medio tolleret. Pilatum etiam (cuius tem-
poribus Iudæi tantam audaciam & crudelitatem in necem
seruatoris exercuissent) in Iudæa templum, quod tū sta-
bat Hierosolymis integrum & inuiolatum, nouo scelere
quodam, quod nefas apud Iudæos erat, polluere aggre-
dientem illos maximè grauissimèq; conturbasse.

*Quot mala Iudæis post impium in Christum facinus
obuenerint. CAPVT VI.*

Vbi Tiberius è vita migravit, Caius capeffit imperiū
qui cum multos alios multis & infinitis iniurijs læsit
tum maximè omnium vniuersam Iudæorum gētem
non exiguis affecit incommodis. Quæ quidem ex voci-
bus ipsius Philonis strictum & breuiter, vbi ista ad verbū
scribit, licet cognoscere. Caius quidem moribus fuit
peracerbis, & crudelibus, cum erga omnes, tum præcipuè
erga

„ erga Iudæos, quibus quidem acriter infensus, non modo
 „ Synagogas, quas in alijs habebant ciuitatibus suæ ipsius
 „ venerationi (ab ijs autem, quæ erant Alexandria exor-
 „ sus est) tanquam proprias addixit, easdemq, imaginibus
 „ & statuis artificiose ad suam ipsius effigiem expressis cō-
 „ pleuit, (nam cum alios imagines suas erigere permitte-
 „ ret, ille ipse easdem reuera crexisse putetur) verum etiam
 „ templum, quod in sancta vrbe Hierusalem integrum, &
 „ intactum remansisset, atque adeo cui omne Asyli ius &
 „ immunitas donata esset commutauit, & in templum suo
 „ ipsius nomini dedicatum transtulit, vt deinceps Iouis il-
 „ lustris Caij scilicet noui ac recentis Dei templū nuncu-
 „ paretur. Alia præterea infinita mala, quæ vix aut ne vix
 „ quidem oratione explicari poterunt, idem author in se-
 „ cundo libro, quem de virtutibus texuit, dicto imperatore
 „ regnante, Iudæis, qui Alexandria commorabantur ac-
 „ cidisse memorat. Cuius sententiæ accedit etiam Iose-
 „ phus, qui pari ratione graues & acerbos casus, quibus v-
 „ niuersa Iudæorum natio afflictabatur, statim post Pilati
 „ tempora, postque ea, quæ contra seruatorem nostrum
 „ tam nefarie & audacter ab ipsis admissa fuissent, initium
 „ sumpsisse ostendit. Itaque ea, quæ hac de re in secundo
 „ libro de bello Iudaico totidem fere verbis, vt ita dicā,
 „ refert, audiamus, Pilatus à Tiberio præfectus in Iudæam
 „ missus, noctu Cæsaris imagines, quæ Semeæ appellan-
 „ tur, inuolūcris quibusdam obtectas in vibem inuexit.
 „ Quæ quidem res maximum tumultum, vbi dies illuxit,
 „ Iudæis ciebat. Nam hi qui prope astant, nouo rei aspe-
 „ ctu attoniti proinde obstupuerunt, ac si ipsorum leges &
 „ instituta (quæ nullum simulachrum in ciuitate erigi, sta-
 „ tuive permittunt) pedibus iam conculcata iacuisent.
 „ Quod si ista cum euangeliorum scriptis & testimonio
 „ comparare placet, intelliges quo pacto, vox illa corā Pi-
 „ lato de Iesu contente ab illis profusa (qua quidem non
 „ alium quàm solum Cæsarem se regem habere exclama-
 „ bant) non ita multo post in ipsorum capita vere recide-
 „ rit. Aliam etiam deinceps cladem eos interim exagitas-
 „ se idem scriptor commemorat. Postea alium tumultum
 „ concitat Pilatus, sacrum enim thesaurum (qui vocabatur

D

Corbos

EVSEBII HISTORIAE

Corbonas) in aquæ ductum, qui erat ad triginta stadia
deriuatus, impendit: quæ res imperitiæ multitudini bi-
lem non mediocrem commouebat. Pilatum igitur, ubi
Hierosolymam aduentauit, omnes pro tribunali seden-
tem circumstantes, clamore & vociferatione adorti
sunt. Ille autem (præuiderat enim animo eorum seditio-
nem) armatos milites vestibus plebeis & quotidianis o-
pertos (simul atque gladijs eos uti prohibuisset, præce-
pissetque, ut qui contra ipsum vociferarentur, fustibus
grauiter cederent) multitudini permiscuit: quibus tan-
dem è tribunali signum dat. Iudæi igitur cæduntur ver-
beribus: ex quibus multi plagis, non pauci autem, dum
fugam capiebant, ab se mutuo conculcati & obtriti pe-
rierunt: unde reliqua eorum multitudo præ calamitate
interfectorum obstupefacta, deinceps penitus conticuit.
In ipsa præterea Hierosolymorum ciuitate infinitos ali-
os tumultus editos, & nouarum rerum molitiones su-
sceptas fuisse docet idem author: ostenditque ab illo
tempore intestinas seditiones, bella & malorum machi-
nationes aliam ex alia ortam, non ciuitatem solum, sed
vniuersam etiã Iudæam opprimere eousque non desi-
isse, quoad extrema illa & ærumnosa obsidione regnante
Vespasiano misere afflicta & affecta fuisset. Iudæos igi-
tur ob sua scelera, quæ tam perditè fuissent contra
Christum moliti, hoc modo diuina ultio infectata est.

*Quomodo Pilatus propria manu mortem sibi
consciuerit. CAP. VII.*

NEque illud à nobis ignorari debet, cum ipsum Pila-
tum, qui seruatoris neci interfuit, imperante iam
Caio (cuius tempora modo persequimur) in tan-
tas & tam graues, ut fertur, calamitates iucurrisse, ut ne-
cessitate adductus, sibi propria manu mortem conscisce-
ret, suorumque ipse scelerum vindex existeret: idque di-
uina, ut simile veri est, ultione, illum, non longa interpo-
sita mora adorientem. Græci etiam, qui Olympiades simul
cum rebus cuiusque temporis gestis describunt: idem
ipsum scriptis prodiderunt.

De

*De fame quæ regnante Claudio accidit, & de Iacobi
Apostoli martyrio. CAP. VIII.*

CAio vero, cum nō quatuor integros imperij sui annos complexset, Claudius imperator successit. Cuius temporibus cum dira fames (quam quidem scriptores etiam à nostra religione alienissimi suis tradiderunt historijs) orbem terrarum opprimeret, Agabi prophetæ prædictio, vt est in Actis Apostolorum, quæ famem per totum orbem peruasuram, præsignificauerat, exitum plene consecuta est. Lucas vero vbi famem sub Claudio futuram in Actis recensuerit, & fratres, qui Antiochiæ habitabant, per Paulum & Barnabam singuli pro facultatibus, quibus abundabant, discipulis in Iudæa dispersis aliquid misisse subsidij narrauerit, illud etiam adiungit. Eodem tempore, Claudio videlicet iam summam rerum administrante, misit Herodes rex vt affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. De isto Iacobo Clemens in septimum librum *ὁμοτυπίων* historiam planè memorabilem inserit, eamque narrat quasi ex traditione maiorum acceptam: nimirum eum ipsum, qui Iacobum in iudicium adduxisset, cum testimonium Christo illum tam libere perhibentem cerneret, ea re commotum, se etiam Christianum ingenue confessum esse. Igitur ambobus vnà ad supplicium adductis, hunc inter eundem à Iacobo postulasse, veniam sibi concedi. Iacobum autem paululum rem animo complexum dixisse: pax tibi, illumque osculatum esse. Et sic tandem vtrumque securi percussam vitam deseruisse. Ad extremum (sicut diuina loquitur scriptura) Herodes videns illud, quod erat de interuisione Iacobi patratum, Iudæis non parum adferre voluptatis, Petrum etiam apprehendere aggreditur. Cui in vincula coniecto parum aberat, quin cedere intulisset, si non diuina quædam angeli visio ei noctu assistens è custodia & vinculis illum mirifice & præter omnium opinionem liberasset: atque adeo ad ministerium prædicationis dimisisset. Verum de rebus à Petro gestis diuinitusque administratis, hæc isto modo.

EVSEBII HISTORIAE

*Quomodo Herodes, qui & Agrippas nominabatur, post
Apostolorum persecutionem, diuinam
statim visionem expertus est.*

C A P. I X.

HVius quidem vindicandi conatus, tam nefarie contra Apostolos à rege Herode intentati, non magna intercessit dilatio: imò vero statim post insidias Apostolis collocatas, vbi Cæsaream (sicut scriptura in Actis Apostolorum refert) aduentauerat, & die festo illic magna cum pompa celebrato, erat splendida ac regia veste indutus, & pro tribunali apud populum è sublimi loco orationem habuerat, ultio diuina supplicij coelitus inflicti ministra illum de improviso oppressit. Nam cum vniuersus populus concionem eius mire collaudasset, & ei tanquam Dei voci non hominis magnopere applausisset, scriptura narrat illum ab angelo Domini extemplo percussum fuisse: vermibusque corrosum & penitus contabefactum animam efflasse. Illud etiam merito nonnihil habet admirationis, Iosephi narrationem de hoc incredibili Herodis occasu institutam, tantopere cum sacris literis consentire. Quam dum citat in decimonono Antiquitatis libro, videtur testimonium veritati perspicue perhibere, in quo his fere verbis miraculum explicat. Cum tertius iam annus illi regnum totius Iudææ occupanti esset completus, in urbem Cæsaream, quæ antea fuit Strationis Turris appellata, recta se cōtulit. Ibi quodam die festo, quem pro salute & incolumitate Cæsaris celebrari cognouerat, spectacula ad Cæsaris honorem populo palam exhibuit. Ad quod quidem festum, frequens hominū multitudo, qui magistratus gerebāt in prouincia, quique honoris amplitudine præ cæteris præstare videbantur, confluxit. Secundo vero spectaculorum die, ille vestitu argenteo indutus (cuius vniuersa textura insignis erat & plane admirabilis) primo mane ad theatrum perrexit. Ibi eius vestis argento obrigens, micantibus solis orientis radijs collustrata, adeo mirandum in modum resplenduit, eiusque fulgore tantum his, qui in illum acriter oculos intendebant, incussit terroris, vt prope at-

toni

, toniti exhorrescerent. Extemplo verò ascentatores, vo-
 , ces quasdam, alius aliunde, non ad illius commodum, sed
 , ad perniciem potius blande fundere, Deum nuncupare,
 , quin etiam vt illis esset propicius acclamere cœperunt,
 , quamuis, inquit, hætenus te simus vt hominem reue-
 , riti, tamen deinceps præstantiorem quendam, quàm cui
 , mortalis & caduca natura conueniat, ex animo confite-
 , mur. Rex autem istos neutiquam coarguit, neque impias
 , & nefarias adulatorum repressit blanditias. Itaque pau-
 , lo post oculis in sublime sublatis angelum capiti insiden-
 , tem animaduertit: & quem antea bonorū, eundem mox
 , malorum sensit authorem. Inde acerbus dolor eius cor-
 , di inuritur, crebraque ventris tormina iam ab initio a-
 , spere hominem pungentia exedunt. Qui tandem oculos
 , in amicos coniiciens, ecce me, inquit, qui Deus vobis vi-
 , deor. Nunc finem viuendi facere cogor necessariò.
 , Iam iam enim fatalis & diuina vis voces ementitas, & fal-
 , sò de me dudum prædicatas non immerito coarguit.
 , Qui dudum immortalis erā à vobis appellatus, iam quasi
 , ad mortem trusus, animo inuito gradior. Verum fati te-
 , la ferenda sunt, quatenus diuino numini visum sit. Ete-
 , nim non sordide aut abiecte, sed amplo illo honorum &
 , dignitatis gradu, quem homines beatum putant, deco-
 , rati, totum vitæ nostræ cursum confecimus. Hæc fatus,
 , graui doloris quasi cumulo pressus elanguit. Igitur in
 , regiam cum summa celeritate deportatur. Ac iam ru-
 , mor per omnium ora peruolitabat, mortem paulo post
 , illum occupaturam. virorum igitur multitudo confe-
 , stim cum vxoribus & liberis sacco, & cilicio de more pa-
 , trio operta, supplex cum lachrymis Deum pro rege ob-
 , secrauit: omnia mœrore & lugubri fletu redundarunt.
 , Rex verò in solario quodam edito decumbens, cum il-
 , los suis luminibus demissis pronos humi se abiecisse
 , cerneret, ipse lachrymas nullo modo tenere potuit.
 , Et vbi iam quinque dies continuos, ventris dolore &
 , cruciatu afflictatus, & fere confectus fuerat, vitam tan-
 , dem, quartum & quinquagesimum annum ætatis suæ a-
 , gens, regni autem septimum, misere reliquit. Quatuor
 , quidem annos sub Caij imperio regnauit: quorum tres

EVSEBII HISTORIAE

In Philippi tetrachia gerenda contriuit, quarto autem anno locum etiam Herodis Iunioris assecutus est, postea vero triennij spatium, Claudio imperium gubernante, ad regnum adiecit. Ista Iosephum cum alijs ab eo explicatis adeo apposite ad sacrarum literarum veritatem enarrantem cum primis admirror. Et quanquam de regis nomine quibusdam videtur à scriptura sacra dissidere, tamè tempus & res gesta eundem fuisse declarant & vel scribarum errore nomē esse immutatum, vel geminam eidem vt multis alijs impositam appellationem.

De Theudo prestigiatore, & suis complicitibus.

CAP. X.

Act. 5.

*Iose. 20.
li. antiq.
cap. 2.*

QUoniam Lucas etiā in Actis, cum de Apostolorum rebus gestis disserit. Gamalielem inducit memorentem, Theudam tempore Claudij, quem supra demonstrauimus, surrexisse dicentem se esse aliquem qui occisus est, & omnes qui credebant ei, dissipati sunt, de isto etiam Iosephi testimonium in medio ponamus, qui in vigesimo libro operis sui quod paulo ante citauimus, hæc quæ sequuntur narrat. Cum Fadus Iudææ præfecturam gereret, prestigiator quidam vaser, Theudas nomine, ingenti hominum multitudini persuasit, vt suis secum compotatis facultatibus ipsum ad Iordanem fluuium sequerentur. Prophetam enim se dixit esse, & fluuium mādato suo posse dispertire, transitumque illis prestare perfacilem. Hæc elocutus multos illexit in fraudem. Verum Fadus eos ex ista amentia & temeritate non multum voluptatis capere passus est, sed multitudinem equitum contra illos misit armis instructam, quæ quidem irruptione facta eos adoritur ex insperato, complures interficit, nonnullos viuos capit: ipsi denique Theudæ, cum milites eum præhensissent, supersiti caput abscindant, secumque deferunt Hierosolymam.

De

De Helena Adiabenorum regina.

CAP. XI.

FAmis porrò quæ Claudio dominante passim longè lateq; serpebat, deinceps in scriptis suis mentionem facit, isto modo. Dum hæc geruntur forte fortuna in *Lib. 20.*
 gens fames vniuersam Iudæam peragrauit, Quo quidem *anti.ca.3*
 tempore, Helena regina frumentum, quod grandi pecunia ex Aegypto coemerat, his qui erant in egestate benigne distribuit. Atque ista testimonio illi in Actis Apostolorum perscripto congruētia reperies, nimirum quod *Act. 11.*
 discipuli qui commorabantur Antiachiz prout quisque habebat, proposuerunt in ministerium habitantibus in Iudæa fratribus, quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Pauli. Helenæ verò (cuius apud hunc scriptorem sit mentio) columellæ illustres illæ quidem & eximie in suburbij Aeliæ ciuitatis cernuntur. Hanc ferunt gentis Adiabenorum imperium tenuisse.

De Simone Mago, & altera Helena.

CAP. XII.

Porro autem cum fides in seruatorem & Dominū nostrum Iesum Christum vbiq; ad omnes homines iam dimanasset, Satan humanæ salutis hostis capitalis, urbem, quæ propter imperij decus cæteris omnibus dominata est priusquam fidem Christi reciperet, astute præripere præoccupareque molitus, eò Simonem, quem antea posuimus, quasi manu deducit: atque callidis illius viri præstigijs opem ipse ferens, complures qui Romæ domicilia rerum suarum collocassent in errorem inductos suo addixit obsequio. Declarat hoc quidem Iustinus, qui nō longe post Apostolorum tempora vixit, quiq; multū nostræ religionis excelluit disciplina, de quo dicam vberius vbi tempus datum fuerit, ea quæ sunt eius virtuti & doctrine cōsentanea, exponēdi. Hoc loco aut̃ historiā ab eo in priori sua Apologia quā ad Antoniū pro religiōe Christiana scripsit, traditā recitabo. Post domini in celū ascensionē, homines quidā dæmonum impulsu incitati seipsos

EVSEBII HISTORIAE

deos esse dixerunt: quos quidem vos non supplicio co-
ercuistis, sed amplis decorastis honoribus: ex quorum
numero fuit Simon quidem Samaritanus, ortus è vico,
qui dicitur Gitton: qui Claudij Cæsaris temporibus,
per astutiam dæmonum vim suam in eius animo exercen-
tium Rômæ omnium ciuitatum facile principis, Magi-
cas virtutes & portenta edens, pro Deo habitus est, &
statua apud vos donatus, quæ inter duos pontes super
fluum Tiberim extrinctos crecta est, hancque inscri-
ptionem latinis literis expressam habet. *Simoni Deo*
Sancto. Quinetiam Samaritani propè omnes, non
pauci quoque ex alijs gentibus, eum tanquam præci-
puum Deum confitentes, magna reuerentia obseruant.
Itemque Helenam quandam (quæ antea apud Tyrum
Phœniciæ meretricio questui seipsam prostituisset) co-
mitem eius per idem tempus assiduam, velut primam
mentem ex Simonis sinu elapsam nuncupant. Hæc ille.
Cum hoc consentit etiam Irenæus in primo libro con-
tra hæreses: qui & viri impietatem. & scelestam eius do-
ctrinam pariter describit. Quam hoc loco cōmemorare
esset propè superuacaneum, præsertim cum ijs, qui non
illius solum, verumetiam aliorum omnium hæreticorum
ortus, qui post eius tempora primas erroris partes obti-
nuerunt, viuendi etiam rationes falsorū dogmatum cau-
sas, deprauatos & perditos singulorum conatus accura-
te cognoscere desiderant, ea sane in libro Irenæi supra
citato ab authore apte ad institutum suum tradita facile
licet perspicere. Simonem igitur primum cuiusque erro-
ris authorem, & quasi caput extitisse accepimus: ex cuius
temporibus hactenus, qui sectam & hæresin ab eo tra-
ctam persequuntur, modestam & grauem Christiano-
rum religionem ac doctrinam, quæ propter integram
puramq; viuendi rationem ex ea formatam ab omnibus
pleno ore celebratur, amplecti callide & astute præte-
xunt: & dum vana superstitione, quæ in simulachris co-
lendis sita est, immunes & liberi videri volunt, eiusdem
laqueis, nihilominus seipsos irretiunt. Nam coram pi-
ctura & imaginibus, tum ipsius Simonis, tum Hele-
næ (de qua ante à vobis, cum de illo loquebamur,
mentio

mentio facta est) prostrati, odoribus incensis, victimis & libamentis eos venerari sedulo pergunt. Quæ autè apud huius sectæ æmulos, hisce secretiora magisq; arcana putantur, & quibus quemq; primum vt auribus acceperit, penitus attonitum reddi, vel potius vt verbo quodam utar, quod est apud illos scriptis proditum oraculiq; loco usurpatum $\delta\alpha\mu\beta\omega\theta\eta\sigma\epsilon\omega\varsigma$, id est, admiratione quadam obstupescere aiunt, ea eiusmodi planè sunt, & tam plena re vera stuporis, amentiae, & insaniae, vt videantur non modo non honestè posse scriptis tradi, sed ne ore quidem, propter insignem turpitudinè & obscenitatem, à viris modestis aliquando sine scelere efferri. Nā quodcunque aliquando omni flagitio scelestius & improbius in cuiusque cogitationem cadere possit: hæc detestabilis & maxime pestifera hæresis illorum qui mulierculas miseras omni vitiorum genere cumulas turpiter & flagitiose ludificantur, longissimè superat.

Quanquam verò talium & tam nefandorum scelerum procreatorem & architectum Simonem, eo tempore tanq̃ acrem præclarorum & diuinorum seruatoris nostri apostolorum aduersarium nequam & improba diaboli potentia (quæ omni honestati infesta est, quæq; humanæ salutis euertendæ occultas semper parat insidias) de industria excitauit: tamen diuina Dei & cœlestis gratia, quæ ministris suis perpetuo opitulatur, per illorum piorum hominum aduentum & præsentiam. Satanæ faces in humanū genus accensas intentatasq; summa cum celeritate restrinxit: atq; omnem arrogantiam altosq; spiritus, qui se contra Dei cognitionem insolenter extulissent, per illos repressit, atque adeo è medio sustulit. Quapropter neq; impia Simonis contra Christum coniuratio, neque alterius cuiusquam eorum, qui tum in lucem prodierūt, apostolorum temporibus se sustentare poterat. Nam illustre veritatis lumen & diuinus ille sermo, qui modo (Dei aspirante numine) in humanum genus splendorem suum effuderat, inque terris quasi pubescens viguerat, & cum proprijs ac suis apostolis versatus erat, omnes id genus conatus strenue euicit profligauitq;. Etenim vt exèplo rem illustremus, præstigiator ille, quem antea posuimus velut

EVSEBII HISTORIAE

à diuino & admirabili fulgore, oculis mentis penitus perfrictus, ex templo (cum iam antea in illis sceleribus, quæ nefarie & perditæ consciuerat, à Petro Apostolo, in Iudæa manifesto deprehensus fuisset) longissimum iter terra mariq; instituens, ab oriente ad occidentem vsque quasi profugus vagatus est, istumq; viuendi modum solum sibi ex sententia fore arbitratus. Sic tandem ad urbem Romam profectus (cum iam ibi diabolica vis & potentia ad hominum perniciem assidue excubans magno subsidio illi veniret) breui suum institutum eousq; perduxit, vt ab illis statua in eius venerationem erecta, honoraretur, vt Deus.

De Petri Apostoli in vrbe Roma prædicatione.

CAP. XIII.

CAeterum ista nõ ad longinquum temporis spatium ex sententia illi processerunt. Nam è vestigio, sub ipso Claudij imperio benigna & propitia Dei totius huius vniuersitatis rectoris erga humanum genus, prouidentia, fortem ac præpotentem, & reliquorum omnium Apostolorum propter virtutis amplitudinem facile principem Petrum, Romam versus ad eiusmodi pestiferam vitæ humanæ corruptelam delendam quasi manu deduxit. Qui quidem, vtpote generosus & strenuus Dei dux, diuinis armis obtectus munitusq;e, eximiam & pretiosam tanquam mercaturam veri luminis, mente sola comprehensi, ab oriente ad occasum vsque deportauit, ipsamq; regni cælorum prædicationem, cælestem scilicet lucem & salutarem animorum doctrinam palam diuulgauit.

De Marci Euangelio. CAP. XIII.

Sic ergo cum diuinus sermo iam ad Romanos peruassisset, Vesana Simonis potentia extincta est, & homo ipse actutum vnà penitus profligatus. Ac tanta pietatis lux eorum mentibus, qui Petrum audiebant affulsi, vt non eius sermoni omnino auscultando, non doctrinæ diuinæ prædicationis, minime scriptis, proditi attendendo contenti acquiescerent: Sed à Marco. Petri comite (cuius euangelium esse fertur) multis varijsq; præcibus contenderent, vt monumentum illius doctrinæ, quam

quam sermone & verbo illis tradidisset, etiam scriptis mandatum apud eos relinqueret. Nec prius hominem ab se dimittunt, quam ipsorum postulatis obsecutus, opus absoluisset. Hanc igitur euangelij scribendi secundum Marcum causam fuisse memorant. Cum ergo Petrus Apostolus diuina spiritus sancti reuelatione suggerente, intelligeret illud opus editum esse, ferunt eum propenso & acri illorum hominum studio magnopere fuisse delectatum, hancque scripturam autoritate sua ratam fecisse, quò in ecclesijs passim perlegeretur. Clemens in sexto item libro ὑποτυπώσεων, (cui etiam testis accedit Papias Hierapolitanus episcopus) eandem tradit historiam. Constat porro Petrum huius Marci mentionem facere in priore epistola, quam Romæ textuisse dicitur: quam quidem epistolam ibi perscriptam ostendit, dum ciuitatem illam verbi translatione Babylonem appellat, hoc modo, Salutat vos ecclesia nostræ electionis consors, quæ est Babiloni, & Marcus filius meus.

5. cap.

*Quod Marcus cognitionem Christi Aegyptijs primus
prædicauerit. CAP. XV.*

A Iunt præterea hunc Marcum primum in Aegyptum traiecisse, & euangelium, quod ipse conscripserat, illic prædicasse, primumque ecclesiarum Alexandriae institutarum authorem extitisse. Atque tanta hominum & mulierum fidem Christi amplexantium ex prima aggreffione & conatu, per graue in primis sanctum & seuerum eius viuendi exemplum ibi cogeatur multitudo, ut Philo ipse eorum studia, exercitationes, mores, frequentes congressus, communem inter ipsos victus rationem, omnem denique viuendi institutionem, suis scriptis persequi operæpretium existimaret. Quæ Romæ sub Claudij dominatu, fama est in colloquiū Petri, qui Romanis eodē tempore verbū Dei prædicabat, venisse. Atque illud quidem est plane verisimile: quippe opus, quod deinceps post aliquod temporis spatium ab eo dicitur elaboratū, ecclesiæ reuera canones ad nostram usque memoriam obseruatos complectitur.

Que

EVSEBII HISTORIAE

Quæ Philo de religiosis in Aegypto commemorat.

CAP. XVI.

IAm vero, cum eorum viuendi rationem, qui apud nos
 ὡσπερ, id est, monachi religiosiq; virtutis studio &
 exercitationi maximè dediti appellati sunt, quam accu-
 ratissime percenscat, cumq; eos viros, qui eius ætate
 tam piam, tamq; apostolicam vitam agerent, quique ab
 Hebræis, vt videtur, ducerent originē, & propterea per-
 multa vetera instituta propius ad Iudæorum consuetu-
 dinem accedentia obseruarent, diuina laude & prædica-
 tione efferat, satis constare poterit, illum eandem non
 oculis vidisse solum, sed sententia & opinione vehemē-
 ter approbasse. Primum ergo in eo libro, quem de vita
 in contemplatione posita, siue de supplicibus inscripsit,
 simulatque se nihil à veritate alienum, nihil suo marte &
 suopte ingenio confictum his rebus, quas esset narratu-
 rus, adiecturum asseuerarit, eos curatores vel cultores
 nūcupatos, atque mulieres eandem cum illis vitæ con-
 suetudinem secutas, curatrices vel cultrices vocatas tra-
 dit: talesq; eius appellationis causas refert: vel quod
 tanquam medici, curatione adhibuit, aeorum mentes, qui
 ipsos adirēt, à vitij & turpitudinis morbo ereptas, ad in-
 tegram valetudinem restituerent: vel quod sincero ac
 puro cultu, religioneq; erga sacrum Dei numen ipsi
 imbuerentur. Siue igitur Philo ipse, dum propriā & ap-
 positam hominum moribus appellationē attribuere vo-
 lebat, suo ipsius arbitrato & iudicio illis istud nomē im-
 posuerit, Siue reuera ab initio authores eius religionis,
 cum adhuc Christianorum appellatio nusquam pene lo-
 corum diuulgata esset, eos ita nominarit, longa oratio-
 ne disquirere non est opus. Verum vt ad rem redeamus,
 principio illos facultates suas opesq; abiicere, & simul
 ac in hanc diuinā viuendi rationem se abdere incipiunt,
 suis se bonis & fortunis omnibus prorsus exuere testa-
 tur: deinde quibusq; vitæ curis depositis depulsisq;
 extra vrbium inania progressos, in locis solitarijs, & hor-
 tis à populi conspectu remotis, domicilia rerum suarum
 collocare. Nam societates hominum moribus ac vita
 longe dissimilium ab eorum instituto, qui per illud tem-
 pus acri

pus acri & ardenti fide, istud religionis genus diligenter, ut par erat, excolere studebant, & prophetarum more sanctum & seuerum viuendi modum sedulo imitari nitebantur, valde inutiles & nociuas fore pro certo cognouerunt. In Actis verò Apostolorum (qui est liber omnium consensu approbatus, dicitur omnes, qui apostolorum doctrina instituti imbutique erant, possessiones suas & facultates diuenditas, omnibus fratribus, prout cuiusque necessitas postulabat, distribuisse: Sic ut nemo existeret apud illos, qui opis cuiusque omnino indigeret. *Acto. 21* Quicunque enim agrorum & domiciliorum possessores erat (sicut sermo ibidem perscriptus indicat) illis venditis, pretia eorum offerebant, & ponebant ante pedes apostolorum, ut cuique pro ea, quam quisque habebat, necessitate dispertirentur. Philo autem istis à nobis citatis valde similia perhibet, & his ferè verbis hæc quæ sequuntur de illis hominibus memorat. Quanquam hoc hominum genus passim in vniuersum orbem terrarum diffusum est, (nam non Græciam solum, sed etiam Barbariam tam præstantis & perfecti boni participè esse oportuerat) in singulis tamen Aegypti agris (qui *νομοι* apud illos vocantur) & maximè quidem circiter Alexandriam multo maxima hominum multitudo cernitur. Nam optimus quisque ex omnibus regionibus ad locum quendam amænissimum commodissimumque; (qui est ibi ad lacum Mariæ, in colle ex planitie paululum edito, valde comode & opportunè, tum ad tutam corporis custodiam, tum ad æquabilem aeris temperationem situs, tanquam ad patriam cultorum commigrat, & quasi coloniam deducit. Deinceps ubi eorum domicilia quænam sint, descripserit: de ecclesiis in variis locis extructis sic loquitur. Est in quoque fere agro ædes sacra, quæ appellatur *ἐκκλησιον*, id est, angustum templum, vel *μονασήριον*, quod latinè locus solitarius separatusque; dici potest: in quo illi ab aliis separati seiunctique; vitæ piæ, & propter virtutem augustæ mysteria obeunt, nihilque; eò vel cibi vel potationis, vel aliarum rerum, quæ ad corporis vsus necessariae sunt, omnino secum apportant: sed leges & oracula à prophetis

EVSEBII HISTORIAE

phetis diuinitus edita, hymnosque ibi recolunt, & alias, denique res, quibus diuina scientia, & vera erga Deum, pietas crescat & perficiatur. Post ista, alia etiā subiungit: Totum temporis spatiū, quod inter auroram & vespērā, intercedit, in pia quadam exercitatione collocant. Nam, sacras literas inter se perlegere, auitumq; sapientiæ studiū cōmentari aggrediuntur: & quoniam vulgare & cōmunem literæ interpretationē arbitrantur occulte & inuolutæ cuiusdam naturæ mysteria (quæ per allegorias, explicari solent) representare, idcirco eam ad altiore, quandā & diuiniorē sensum transferunt. Extāt etiā apud illos cōmentarij veterum quorundam hominum, qui illorū sectæ & religionis authores ac duces fuerūt, quiq; cōplura monumēta de ea specie & ratione doctrinæ, quæ in allegorijs cernitur, post se reliquerunt. Quibus quidē, tanquam exemplaribus vtentes, & professionis illius, & instituti modum sedulo imitantur. Atque ista traduntur, à Philone tanquam ab homine, qui (vt verisimile est) illos corā sacras literas interpretantes audiuerit, per illos autem veterum commentarios, quas ait apud eos reueruatos esse, probabile est eum euangelia apostolorum, scripta & expositiones quasdam veterū, vt videtur, prophetarum mysteria aperientes intellexisse: quales quidem tū epistola Pauli ad Hebræos, tum aliæ complures eiusdem complectūtur. Deinceps vero de nouis psalmis, qui ab illis contextuntur, sic iterum scribit. Ita plane, non contemplationi solum se dedunt, sed etiam cantiones & hymnos varijs metri & carminum cuiusque modi & numeris grauer fusis (apte & conuenienter) ad Dei honorem ac laudem conficiunt. Multa etiā alia de ijs quos iam oratione prosequimur, in eodem libro persenset. Cæterum ea solum in præsentia nobis ad commemorandū videntur necessaria, quibus expressæ & illustres ecclesiasticæ institutioni formulæ perspicue ante oculos ponantur. Quod si ea, quæ dicta sunt, cuique videantur, illius viuendi rationis, quæ ex euāgelio instituitur, non esse propria, sed posse alijs præter eos, quos commemorauimus, conuenire illis saltem vocibus, quas idem author postea recenset, sit tandem persuasus: ex quibus (modo æquus rerum

rerum æstimator sit) testimonium de ista re certum & indubitatum accipiet. Sic enim scribit. Cum temperantiam quasi quoddam fundamentum in animis suis iecerint, alia virtutum genera supra ædificant. Cibum aut potione ante solis occasum nemo illorum capit. Quippe diuinæ sapientiæ studium, quo se inuoluunt, lucē promereri indicant, corporis autem necessitates, tenebras solum merito sibi vendicare. Vnde illis quidem totum diem, his autem exiguum quandam noctis particulam largiuntur. Quidam porro, quorum animis ardentius scientiæ desiderium insidet, vix semel toto triduo cibi recordantur. Nonnulli illecebris sapientiæ (quæ salubria virtutis & doctrinæ præcepta tam affatim & copiose suppeditat) quodammodo inuitati, sic oblectantur, indeq; tales carpunt delirias, vt duplo plus temporis in ediam facile sustineant, & vix tantum sex diebus expletis, alimentum necessarium degustent. Ista Philonis tam perspicua tamque rata testimonia, de nostræ religionis viris solum tradita esse pro certo arbitramur. Quod si quisquam adeo obstinato animo sit, vt hisce etiam voluerit refragari, sic tamē euidentioribus argumentis (quæ apud nullos alios præterquam solos Christianos, religionis euangelicæ professores reperiuntur) obsecutus, de contumacia & incredula mentis sententia tandem desistat. Nam Philo cum illis viris, de quibus habetur oratio, mulieres etiam vna viuere ait: quarum complures ad extremam senectutem virgines permanent. Quæ quidem non necessitate (sicut non paucae Græcarum ac gentilium sacerdotum faciunt) sed sua voluntate adductæ castitatem propter incredibilem sapientiæ cupiditatem & desiderium, quo incenduntur, summa cura & cogitatione amplexantur, obseruantq;. In cuius peruestigatione, dum ætatem terere student, voluptates, quibus corpus titillari solet, penitus respuunt: neq; mortales fœtus & caducos, sed immortales & perpetuo duraturos edere cupiunt: quos quidem certe sola anima Dei amore inflammata ex se potest procreare. Deinde paululum progressus, hæc eadem multo planius & apertius edocet.

Apud illos quidem sacrarum literarum interpretationes
sublimi

EVSEBII HISTORIAE

sublimi quodam & allegorico sensu sunt. Nam vniuersam legis Mosaicæ descriptionem viri illi similem arbitrantur animali, cuius corpus verba nuda & elata extrinsecus continere, animam verò diuinum quendam sensum ipsis verbis inclusum (qui sub oculorum aspectum minime cadat) in se complecti dicunt. In quo anima rationis particeps, quæ sunt suæ ipsius naturæ propria in primis indagare aggreditur, & eximiam interiorum notionum pulchritudinem in verbis tanquam in speculo apparentem peruidet. Verum quid præterea attinet commemorare frequentes in vnum congressus, & virorum in vno, mulierum autem in altero loco separatim congregatarum exercitationes, & seueram disciplinæ rationem, quæ de more adhuc à nobis obseruata est: quanquam potissimum in festo salutaris domini passionis non ieiuniis solum & vigiliis, sed attenta sacrarum scripturarum auditione, excolere ac celebrare consueuimus? Quæ planè idem author eodem modo quo adhuc à nobis solis obseruantur, accurata oratione exponit: inq; libro separatim de ea re scripto tradit, ac cū primis nocturnas magni festi vigiliis, piisque in eisdem exercitationes: Hymnos etiam qui à nobis recitari solebant, commemorat, & quo pacto cum vnus suauis quodam concentu psallere decenter & modestè occeperit, reliqui placide & quiete auscultantes, posteriores hymnorum partes ad extremum vnà decantent: & qua ratione etiam diebus illis suprà demonstratis, toros stramineos humi positos vsurpent, vinumq; (his ferè verbis rem describit) non omnino gustent: imo nec carnibus, nec aliquo genere cibariorū, quod sit sanguinis particeps, vescantur: & quod aqua sola illis potio sit: sale & hyssopo pro opsonio & pane vtantur, Virorū porrò ecclesiastica munera obeuntium gradus, quibus alter alteri præstat, diaconorum item ministeria, summū denique & primarium episcopatus honorem diligenter perscribit. Quarum rerum exquisitè cognoscendarum si cuiusquam menti desiderium insitum sit, ab huius viri historia, quæ à nobis declarata est, depromat, licet. Quod vero non solum primos euangelicæ doctrinæ prædicatores, verum etiam instituta principio ab apostolis tradita

edita certo cognoscens Philo, ista scripserit, nemini omnino obscurum esse poterit.

Quæ Philonis opera ad nos peruenerunt.

CAP. XVII.

Iste Philo verbis copiosus, sententijs locuples, & in diuinis scripturis explicandis altus, inq; sublime se tollens, variam & multiplicem sacri eloquij interpretationem pertexit. Primum opus composuit in Genesim, quod res in ea cōtētas serie quadam & ordine completitur: quod quidem inscripsit, Sanctarum legum Allegoria. Deinde distinctiones sigillatim, eorum potissimū, quæ in scripturis aliquid videntur habere controuersie contextuit: in quibus tum obijcit, tum obiecta dissoluit. Quos libros, Quæstiones & solutiones eorum, quæ tum in Genesi, tum in Exodo quæri solent, aptè sibi ipsis mutuo respondentes, inscripsit. Sunt etiam præter istos libros, aliarum quarundam materiarum lucubrationes ab eo separatim cōfectæ: utpote de Agricultura libri duo: De ebrietate totidem: Alij etiam separato quodam & proprio titulo insigniti, Vt ille. Quas res mens sobria & modesta optat, quasque execratur. Alter de linguarum confusione. Est & alius. De natura & inuentione. Item alius. De earum rerum cognitione, quæ antequam ad sacras literas veniamus, discendæ sunt. Alius de eo argumento perscriptus. Quisnam sit, qui rerum diuinarum hereditatem sit consecuturus. Alius de partitione æqualium & inæqualium. Quinetiam alius, De tribus virtutibus, quas vna cum alijs descripsit Moyses. Præterea est liber, De his, quorum nomina cōmutata sunt, & qua gratia etiam sint commutata. In quo ait se duos libros de Pactis contextuisse. Est etiam liber illius, De demigratione Abrahami, siue de colonia. Adde his libros, de Sapientis vita ex iustitiæ regula perfectæ & absoluta. Siue de legibus non scriptis. De gigantibus. De numine diuino, quod mutari nequeat. Accedunt his quinque libri, De eo quod, ut est apud Moysen. Somnia diuinitus cuiq; immissa sunt. Atq; isti sunt libri ab eo in Genesim editi, qui ad nos peruenerunt. In Exodum quinque libros

E

alius

EVSEBII HISTORIAE

illius. De quæstionibus & solutionibus cognouimus. Alterum item. De tabernaculo, alterum De decem præceptis. Sunt & quatuor eius libri. De legibus separatim scriptis, quæ summam ad capita decem præceptorum referuntur. Alius præterea, De animalium sacrificiis & victimis. Alius, Quenam & quot sint sacrificiorum genera. Alius. De præmijs, quæ bonis viris in lege proposita sunt, deq; supplicio & execratione improbis infligenda. Præter hos vniuersos, singuli illius libri feruntur: sicut, de providentia, De homine civilem vitam degente, siue de Ioseph. De Iudæis. Porro Alexander, siue, De eo, quod bruta ratione prædita sint. Adiunge his eum libellum, qui De eo quod improbus quisq; sit seruus, inscribitur. Ad quem sequitur liber, De eo quod quisq; studiosus sit liber. Quibus adiunctus est liber. De vita in contemplatione posita, siue De supplicibus. Ex quo sunt ea, quæ de virorum Apostolicorum vita persecuti sumus, deprompta. Nominum etiam Hebræorum in lege & prophetis interpretationes ab illo lucubrata dicuntur. Istum autem, Caio regnante. Romam profectum esse, & librum quem de Caij impietate & scelere composuerat, quemque faceret & dissimulante, De virtutibus inscripserat, postea Claudio imperium gerente coram vniuerso Senatu Rom. recitasse memoriæ proditum est, vnde non illud opus solum, verum etiam alia ab eo edita tantopere admirabantur Romani, vt digna existimarent, quæ in Bibliotheca, tanquam monumenta quædam reponerentur. Per idem tempus dum Paulus vsque ad Hierusalem, & loca vndiq; ad Illyricum itinere peragrabat. Claudius Iudæos Roma prorsus eiecit. Quo quidem tempore Aquila & Priscilla cum alijs Iudæis Roma decedentes, in Asiam nauigarunt. Illic cum Apostolo fundamenta ecclesiarum paulo ante ibidem iacta constabiliente commorati sunt. Quæ etiam sacra scriptura in Actis Apostolorum satis euidenter edocet.

Qualis calamitas Iudæos qui Hierusalem incolunt, ipso die Paschæ oppresserit. CAP. XVIII.

Porro cum Claudius imperium administraret, talis Hierosolymis seditio & turba forte fortuna in die festo Pascha-

Pascharis conflata est, vt illorum duntaxat Iudæorum, qui dum per templi ianuas acervatim egrediebantur, vi erant inter se contrusi, mutuoq; pedibus conculcati, triginta millia interirent. Atq; ita festi celebritas non gēti solum vniuersæ grauem luctum, verumetiam singulis priuatim familijs lugubrem fletum attulit. Atque non hæc solum ad verbum propemodum narrat Iosephus, verum *Iosep. li. antiq. 20. cap. 4. Idem de capli li. 2. cap. 20.* etiam alio in loco scribit, quo pacto Claudius Agrippa filium Agrippæ Iudæorum regno præfecerit. Feliciq; regionis totius Iudææ, Samaritæ, Gallilææ, & illius etiā, quæ trans Iordanem appellatur, procurationem dederit: qui cum imperium ad annos tredecim & menses octo gubernasset, Neronē imperij successorem post se relinquēs abiit è vita.

Quenam regnante Nerone, Hierosolymis gesta sunt.

CAP. XIX.

DE seditione quæ temporibus Neronis, Felice Iudæorum præfecturam gerente, inter sacerdotes cōcitabatur, Ioseph⁹ in vigesimo antiquitatis libro scribit his ferè verbis. Erat seditio Pontificibus contra sacerdotes & optimates plebis Hierosolymitanæ miserè incensa. Nam quisq; illorum manu audacissimorum hominum, & nouis rebus maxime studentium ad se ascita, se ducem eiusdem præbuit, Atq; tumultu suborto, conuitiis ipsi se mutuo lacerant, lapidibusq; obruūt. Ac nemo erat, qui turbam comprimeret sedaretve: sed tanquam in ciuitate rege & gubernatore destituta, ista cū licētia quadam effrenata admissa fuerūt. Pontifices eò impudentiæ & audacię proruperūt, vt seruos in atreas sacerdotū decumas illis debitas vi abrepturos mittere non dubitarent. Vnde accidit, vt sacerdotes inopia pressi, fameq; & inedia enecti, miserabiliter perirent. Sic crudelis seditionis violentia, ius fasque omne peruertit. Idem porro author iterum eisdem temporibus Hierosolymis quandam latronum factionem succreuisse narrat, quos ait interdiu, etiā in media ciuitate eos, qui illis forte obuiam fiebant, neci crudeliter tradidisse: & maxime quidem cū diebus festis essent multitudini permisti, paruis quibusdam sicis sub vestibus occultatis, viros dignitate præstantes

E 2

stantes

EVSEBII HISTORIAE

stantes confodisse. Quibus vulnere cōcidentibus, ipsos homidas opinionem hominibus attulisse, se ex eorum numero esse, qui talium virorum mortem iniquo animo, ferre videbantur, cœpisseq; vna cum illis de rei indignitate conqueri. Ac propterea omnino præ verisimili & credibili rei specie, incognitos & minime depræhensos, latitasse. Primum autem ab illis Jonathan principem sacerdotum interemptum esse: post eius interitum in dies singulos alios nonnullos trucidatos: vnde calamitatis timor cuiusq; animo incussus (singulis enim temporum articulis quisq; mortem, perinde ac si in procinctu fuisset, sibi imminere expectabat) ipsa calamitate multo plus habuit acerbitalis.

*De Aegypto, cuius in Actis Apostolorum mentio
facta est. CAP. XX.*

DEinceps vbi alia commemorauerit, hæc præterea adiungit, Falsus quidē & adumbratus propheta Aegyptius. Iudæos plaga illis, quæ supra citatæ sunt, grauiore acerbiorēq; afflictauit. Nam in regionē illorū, homo ille præstigiator ingressus, nomen prophætæ sibi ipse falso imposuit, atq; adeo circiter triginta millia hominum, quos suis præstigijs in fraudem pellexisset in vnū coegit. Quibus ex loco deserto in montem Oliuarum subductis, inde constituit Hierosolymam vi & armis adoriri: atque si forte Romanorum præsidia & populum Iudaicum euinceret, tyrannidem exercere, illisq; pro stipatoribus vti, qui vna cum ipso in urbem irruptionem fecissent. Verum perditum eius conatum præuertens Felix, cū armata manu Romanorū, illi obuiam audacter procedere: & vniuersa populi multitudo ad vrbis propugnationem pariter subsidio venire cœpit: adeo vt simul, atq; cœptum erat manu configere, Aegyptius cum paucis fugam capefferet: maxima autem pars eorum, qui cū illo societatem coiuiissent, aut prelio interiijt, aut capti, ut abducta sunt. Hæc Iosephus in secundo historiarum libro de Iudæorum captiuitate. Cæterum operæ pretiū est his, quæ de hoc Aegypto isto loco explicata sunt, illa etiā quæ de eodem in Actis Apostolorum scribuntur,

adiun-

adiungere. In quo libro fit mentio, quomodo Felice Iudæam gubernante, Apostolo Paulo (cum Iudæorū multitudo coniurationem cōtra eum fecisset) à tribuno plebis, Hierosolymis dictum sit: Nonne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum? Sed de Felice hætenus.

Quod Paulus, cum ex Iudæa Romam victus ad purgandum se missus erat, omni accusatione liberatus est. CAP. XXI.

Hic vero, Neronis mādato, successit Festus: sub cuius præfectura cum Paulus ibi causam pro se egisset, victus Romam deducitur. Aristarchus comes illi *Colos. 4.* aderat, quem in quodam loco epistolarum conceptiuū non immerito appellat. Quinetiam Lucas, qui Acta Apostolorū literis prodidit, historiæ finem facit his fere verbis. Paulus biennio integro Romæ quietus ac liber commoratus est, & Dei verbum absq; impedimento prædica- *Act. 28.* uit. Tandem verò, cū pro se in iudicio respondisset, traditum est eum ad euangelium passim prædicandum se de nouo recepisse. Ac postquam ciuitatem secundò aduenta uerat, beato martyrio extremum vitæ diem obijisse. Quo quidem tempore vinculis constrictus, secundam contexit ad Timotheum epistolam, in qua tum prioris causæ suæ defensionis, tum migrationis ex hac vita, quæ è vestigio insecuta est, mentionem facit. verum istarum rerū illius ipsius accipe testimonia dicentis: In prima mea defensione, nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerūt. Ne illis imputetur. Dominus autem mihi assistit, & cōfortauit me, vt per me prædicatio adimpleretur, & audirent omnes gentes: quia liberatus sum ex ore leonis. Quibus plane satis dilucide ostendit, quòd antea (vt prædicatio per illum perfecte expleretur) ereptus erat ex ore leonis. Atq; isto nomine, vt probabile est, Neronem propter animi crudelitatem nuncupauit. Ob eamq; ipsam causam nō dissimile quiddā deinceps adiicit. Liberabit, inquit, me ex ore leonis. Nā sacro sancti spiritus instinctu exitū eius iam breui futurum præuidit. Ac propterea adiūgit:

E 3 libera-

EVSEBII HISTORIAE

liberatus sum ex ore leonis: & illud: Liberabit me Dominus ab omni opere malo, seruabitq; in regnum suum ecclesie. In quo quidem suum mox futurum declarauit martyrium. Quod etiam planius in eadem epistola paulò ante prädixerat. Ego enim iam delibor, & tempus dissolutionis meae instat. Iam vero in epistola ad Timotheum 2. Tim. 4. secunda, Lucam solum illi, dum scribebat, adfuisse declarat: atq; in priore defensione, ne istum quidem. Vnde re vera constat, Lucam de Actis apostolorum scribentem eo tempore finē fecisse: neq; ultra tempora, quibus cū Paulo versabatur, historiā deduxisse. Ista sunt eo animo à nobis commemorata, ut ostendamus Paulū nō primo eius ad urbem Romam aduētū, quē Lucas recenset, certamen cōfecisse martyrii, verisimile enim est, Neronem in principio imperij sui mitius mansuetiutq; affectū, Pauli defensionem pro religione Christiana allatam benignius faciliusq; admisisse: verum cum ad nefandam & intolerabilem audaciam processisset, inter alia crudelia eius facinora, ea etiam, quæ contra Apostolos edebat, aggressum esse.

*Quo pacto Iacobus qui frater Domini appellabatur,
martyrium passus sit. CAP. XXII.*

IVdei ergo, cum Paulus prouocasset ad Cæsarem, & ad urbem Romam à Festo missus esset, spe penitus, quæ cōsiliū in eius necem comparassent, excidentibus, in Iacobum fratrem Domini (cui ab Apostolis sedes episcopalis Hierosolymitana delata fuit) omnem suam maleuolentiam conuertunt: contra quem ea scelera quæ sequuntur comparata fuere. Primum illum in mediū adducunt, & ut fidem Christi coram omni populo deneget, vehementer sollicitant. Verum cum præter omnium opinionem liberiore ore voceq; quàm expectarent, præsentē vniuersa multitudo, filium Dei, seruatorem & Dominū nostrum Iesum, ingenue & fidenter confessus fuisset, hominis testimonium (nam propter summum sapientiæ & pietatis studiū, quod in vita assidue excoluerat ab omnibus iustissimus putabatur) amplius tolerare nō poterāt.

Eum

Eum igitur tum neci dant, cum ad illud facinus impune obediendum interregni opportunitate arripuissent. Quippe Festo per id temporis mortuo, summa rerum in Iudæa administratio principe & gubernatore penitus erat destituta. Ceterum quanquam Iacobi necis ratio & modus ex verbis Clementis, supra citatis, satis constare poterit, (qui quidem eum à templi pinna præcipitatum, fullonisque vecte percussum, mortem oppetiuisse narrat) Aegippus tamen Apostolorum ætati proxime succedens, in quinto, ea quæ ad illum spectant, historiæ suæ libro, accuratissime tradit ad hunc modum. Iacobus frater Domini, qui à seruatoris temporibus ad nostram vsque ætate Iustus (Iacobi enim nomine multi donati erant) ab omnibus appellatus fuerit, ecclesiæ administratione vna cum cæteris Apostolis suscepit. Hic ab utero matris suæ sanctus fuit: vinum & sicerā non bibit: animalium carnibus se abstinuit. Nouacula caput eius nunquā rasum fuit, neque corpus oleo perunctū, aut balneis lotum. Huic vni licebat in Sancta sanctorum ingredi, vestibibus enim utebatur non laneis, sed lineis dūtaxat. In templū solus intrare solitus est: atque ibi genibus humi positus pro populi peccatis veniam postulare: cuius genua, quod tam assidue tum ad Deum auguste sancteque adorandum, tum ad veniam præcibus populo exposcendam, procumbebat cameli instar, tuberculis contractis obduruerint. Qui propter singularem iustitiæ præstantiam, Iusti & Obliæ (quod latine populi præsidium dici potest & iustitia) nomen, sicuti propheta de eo memorant, inuenit. Quibusdam igitur ex septem sectarū fautoribus in populo sparsum, & à me in historia ante declaratarum, ab eo sciscitantibus, quodnam esset ostium Iesu, respondit Iesum esse seruatorem. Ex quorum numero nonnulli crediderunt, quod Iesus esset Christus. Sectæ autem supra scriptæ neque carnis resurrectionem fore, neque illum venturum qui cuique sit pro his, quæ recte aut secus gesserit, in vita, mercedem redditurus, omnino crediderunt, verū quotquot crediderūt, Iacobi prædicatione & hortatu crediderunt. Ergo cum plerique etiā ex principibus viris fide essent amplexati, nonnulli ex scribis, Phariseis & reliquis

EVSEBII HISTORIAE

Iudeis tumultuari atque adeo vociferari cœperunt, quod
 vniuersus fere populus Iesum existimabat verum esse
 Christum. Qui etiam ad Iacobum profecti, sic compellere:
 te obnixè oramus, vt quoniam populus, fide in Ie-
 sum, perinde ac si verè esset Christus, collata, in grauem
 errorem delapsus est, eum ab hac opinione auocet: atque
 vt omnes etiam, qui hodie ad festum diem Paschalis cele-
 brandum conuenerint, de Iesu rectè vereque erudias,
 te etiam atq; etiam obtestamur. Tibi enim omnes fidem
 adhibemus: non nos solum, sed tota etiā multitudo per-
 hibet testimonium, quod iustus sis, quodq; personam nō
 respicias. Persuadeas igitur populo de Iesu, ne erret.
 Erenim & vniuersus populus & nos omnes tibi credim⁹.
 Idcirco statue te ipsum super pinnam templi, vt de supe-
 riore loco cunctis conspicuus sis, atq; adeo tua verba à
 tota multitudine facile & sine impedimento audiantur.
 Propter festum namque Paschalis non solum omnes Iu-
 deorum tribus, sed multi etiam ex gentibus conuene-
 rant. Proinde scribæ & Pharisei, quos supra posuimus Ia-
 cobo supra pinnam templi collocato, cœperunt exclama-
 re ac dicere: O Iuste, cui omnes merito debemus fidem
 adiungere. Quoniam populus Iesum crucifixum imitādo
 aberrauit, tu idcirco nobis commonstrā, quod sit ostium
 Iesu crucifixi. Qui clara voce sic respondit: quid me in-
 terrogatis de Iesu filij hominis. Ipse sedet in cœlo à de-
 xtris magnæ virtutis & potentia Dei, & in nubibus cali-
 venturas est. Atque cum multi plenè essent persuasi, &
 ob Iacobi testimonium Deum laudibus in cælum ferret
 dicerentq;, Osanna filio David, scribæ & Pharisei de in-
 tegro cœperunt, primum inter se ita colloqui: Male cer-
 te & infeliciter cecidit, vt istud testimonium nostra o-
 pera Iesu tribueretur. At consensu gradibus, illum de-
 iiciamus præcipitem, vt homines inde perterrefacti, nul-
 lam fidem eius doctrinæ adhibeāt. Deinde clamare ac di-
 cere. O, o, Iustus etiā errauit. In quo eloquia sacra apud
 Isaiam scripta plane expleta fuere. Tollamus e medio Iu-
 stum, quoniā nobis molestia est & incōmodo. Quocirca
 fructus operū suorū comedent. Tandē ergo ascendētes,
 Iustū præcipitē dederūt, dixerūtq; ipsi inter se: Iacobum
 Iustum

Iustū obruere oportere lapidibus. Et quoniā deiectus in
 preceps, nō statim mortē obiit, sed vultu sursum sublato
 genibusq; flexis dixit (obsecro domine Deus pater, da il-
 lis veniam. Nesciunt enim quid faciunt) cœperunt saxa
 in eum conicere. Cumq; lapidibus illum obterere per-
 gerent, vnus de sacerdotibus ex filiis Rechab, filii Re-
 chabim, qui sunt Hieremiæ testimonio commēdati, voce
 emissā contentius dixit. Quid agitis. Iustus pro vobis
 Deum precatur. Attamen vnus ab illis, qui fullo erat, ar-
 repto veste, quo vestes solēbat premere, in caput Iusti im-
 pegit: ita vitam beato & felici martyrii cruciatu affectus
 afflictusq; amisit. Inq; loco quodam prope templum,
 vbi columella eius nomine inscripta adhuc manet, cor-
 pus tumulo mandatum est. Iste Iacobus tum Iudæis, tum
 Græcis verus & incorruptus testis fuit. Iesum verē fuisse
 Christum. Non multo post Vespasianus Iudæā obsedit.
 Iudæosq; redegit in seruitutem. Hæc Clementis histo-
 riæ more consentientia Egesippus vberius pleniusq; ex-
 plicauit. Iacobus igitur vir in primis admirabilis, & om-
 nium sermonibus propter illustre iustitiæ decus magno-
 pere celebratus fuit: vsque adeo, vt qui inter Iudæos ha-
 berentur prudentes, hanc esse causam putarent, cur tam
 cito post eius martyrium obsidione Hierusalem vndiq;
 cingeretur: quam profecto obsidionem nulla alia de re
 illis obrigisse creditur, quā quod tam audax facinus &
 scelus inexplabile contra illum consciuissent. Nam Iose-
 phus etiam non grauabatur, hoc idem suorum scripto-
 rum testimonio euidenter confirmare, iis ferē verbis: Iu-
 dæis quidem ad scelus vindicandum in Iacobum Iustum,
 fratrem domini, qui dicitur Christus, ab illis admissum
 (illum namque iustitiæ facilē primas ferentem impie neci
 dederant) istæ obuenerē calamitates. Idem author in vi-
 gesimo Antiquitatis libro, eius quoq; mortem hoc mo-
 do narrat. Cæsar cum de Festi morte esset certior factus,
 Albinum præfectum & procuratorem in Iudæam misit.
 Anānus Iunior, qui summi sacerdotij dignitatem vt di-
 ximus, obtinuit quiq; moribus præfractus & supra mo-
 dum audax temerariusq; sectam Sadducæorum, qui in
 iudiciis ferendis (vt supra positum est) sunt præ cæteris

EVSEBII HISTORIAE

Iudæis crudeles & acerbi, sedulo secutus est, ratus se opportunū tempus nactum, tum propter Festi mortem, sum, præterea quod Albinus adhuc inter vias moram faceret, concilium confessumque iudicum coegit, ac cum fratrem, Iesu Christi nomine Iacobum, & alios quosdam cum illo, in iudicium adduxisset, crimenque in illos, quasi fuissent, leges perfringere & violare conati, falso confinxisset, lapidibus obruēdos tradidit. Verum qui in ciuitate modestissimi esse, quique legum præscripta accurate exequi, videbantur, rem sanè grauiter & acerbe ferre cœperunt, ad regem Agrippam clam legatum mittere, illum deprecari, vt literas ad Ananum daret, quod minus deinceps talia patraret facinora. Nam hoc primo iam tempore eum, parum considerate rem gessisse affirmarunt. Nonnulli, porro ex illis Albino Alexandria iter capienti obuiam prodire, docere quo pacto absque eius sententia Anano, non liceret consilium cogere statuerēve. Albinus his, verbis persuasus, iracunde ad Ananum scribit: seque de eo pœnas sumpturum interminatur. Rex Agrippa ob hanc causam illi, cum tres iam menses præfuisset, summi sacerdotii adimit officium: & Iesum filium Damnæi ei muneri præficit. Hæc de Iacobo literis prodita sunt, à quo prima epistolarum, quæ catholicæ nominantur, dicitur scripta esse. Illud tamen nos minime prætereire debet, quod licet à quibusdam tanquam adulterina & minimè germana propterea iudicetur, quod non adeo multi ex veteribus illius epistolæ, sicut nec eius quæ dicitur Iudæ (quæ etiam in septem Catholicarum epistolarum numero ponitur) vllam omnino mentionem faciant, tamen nos istas cum reliquis, in quam plurimisque ecclesiis publicè receptas approbatasque cognouimus.

Primus Alexandrinæ ecclesiæ episcopus post Marcum Anianus constitutus est. C. A. P. XXIII.

Octauo anno imperii Neronis Anianus, vir tum Deo propter pietatem charus, tum in omnibus rebus admirabilis, primus post Marcum euangelistam in ministerium ecclesiæ Alexandrinæ successit.

De

De persecutione quae sub Nerone accidit, in qua Petrus & Paulus Romae martyrio pro pietate condecorati sunt.

CAP. XXIIII.

IAm verò Nero simul ac imperium suum erat firmè corroboratum, ad impios & nefarios conatus toto pectore incubuit: atque ad ipsum verum cultum & pietatem in Deum omnium rerum authorem oppugnandā seipsum fortiter armavit. Cæterum qualis hic tandē fuerit, quantaq; improbitate nobilitatus, non est præsentis quidem otij & temporis perscribere: Sed qui voluerit, poterit ex multis scriptoribus, qui eius res gestas historiis suis accuratissimè tradiderunt, hominis importunæ insaniae feritatem facilè cognoscere. Qua quidem exagitatus infinitorum penè hominum cædes, nulla habita ratione, machinatus, eò crudelitatis proruit, ut ne ab interitu quidem maximè necessariorum, & summa sibi amicitia coniunctorū cruentas manus abstineret. Nam matrè, fratres & uxorem, cum aliis infinitis sibi generis vinculo coniugatis, perinde atque hostes & inimicos, variis mortium generibus affecit, verum ad omnia eius scelera hoc vnum deesse videbatur, quo tanquam titulo insigniri debuerat, quod scilicet primus ex imperatoribus Romanis, religiosi cultus, qui sacro numini tribuitur, hostis infestus declararetur. Cuius Tertullianus Latinus scriptor, sic ferè facit mentionem. Consulite, inquit, vestros commentarios, illic reperietis, primum Neronem in hanc sectam, tum maximè Romæ orientem, Cæsariano gladio ferocissè. Sed tali dedicatore damnationis nostræ gloriemur? Qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi aliquod bonum grande à Nerone damnatum. Iste igitur, qui hoc pacto infestissimus Dei hostis primus prædicatus fuit, ad apostolos etiam trucidandos incitabatur. Paulum proinde Romæ eo regnante, securi percussus, & Petrum etiā suffixū cruci, historiarum monumentis proditum est. Quinetiam insignis ac testata Petri & Pauli inscriptio, quæ in cæmeteriis Romæ, ad hoc usque tempus manet, huius rei gestæ fidem facit. Atque hæc ita se habere, confirmat itidem vir ecclesiasticus, Gaius nomine (qui

*Tert. in
apol. ad-
uersus
gentes.*

EVSEBII HISTORIAE

(qui Zephyrini Pontificis Romani tēporibus vixit) inq̃;
disputatione scriptis prodita, quam cum Proclo Cata
Phrygum h̃eresis & opinionis patrono habuit, eadem
ipsa de locis, vbi sacra apostolorum (quos supra citauimus)
tabernacula locabantur, asserit. Ego, inquit, apostolorum
trophæa perspicue possum ostendere. Nam si lubet
in vaticanum proficisci, aut in viam, quæ Hostiensis
dicitur, te conferre, trophæa eorum, qui istam ecclesiam
suo sermone & virtute stabiluerūt, inuenies. Porro Dionysius
Corinthiorum episcopus illos ambos martyrium eodem tempore
pertulisse. Sic ad Romanos scribēs cōmemorat. Petrū & Paulum,
qui Romanos & Corinthios, primum in ecclesiam Christi inseruerunt,
prudenter quadam admonitione impulsī, in vnum locum conclusis.
Nam ambo cum & nostram Corinthi & vestram Romæ
ecclesiam fundassent, & eiusdem doctrinæ præceptis, tum
nostros animos, tum vestros imbuisent, eodem tempore
pariter martyrium subierunt. Atque ista hoc loco intexuimus,
quò rei gestæ maior certiorq̃; adiungatur fides.

*Quomodo Iudæi infinitis malis exagitati sunt, & quomodo
postremum bellum Romanis intulerint.*

CAP. XXV.

Iosephus rursus vbi permulta de clade, quæ vniuersam
Iudæorum gentem oppresserat, disseruerit, narrat his
propemodum verbis quo pacto, præter alios complures
homines plebeios, infiniti ex illis, qui erant apud Iudæos,
in summo honoris gradu locati, cæsi verberibus à
Floro in crucem acti essent. Hic verò Iudææ præfectus
rum fortè fuit, cum bellum Iudaicum duodecimo anno
Neronis imperij erat concitatum. Deinde idem scriptor
propter quandam Iudæorum seditionē Cæsareæ ortam
ait, adeo grauem & pestiferum tumultum passim per totam
Syriam peruasisse (dum Iudæi ex suis hominibus ciuitatem
quaque incolentibus tanquam ex capitalibus inimicis
extinguebantur) vti ciuitates corporibus inhumatis
refertas: senes mortuos simul cum infantibus miserabiliter
proiectos, mulieres omni integumento, quod
ad pu-

ad pudorem necessario adhiberi solet denudatas: totam denique prouinciam ærumnosam & plenam calamitatum quæ dicendo exprimi non poterunt) manifestò cernere potuisses. Quinetiam metus vastitatis & euersionis futuræ, quam præsens reip. status minabatur, multo plus habuit molestiarum, quàm facinora illa, quæ modo fuissent à singulis temerè & audacter admissa. Hæc totidem ferè verbis Iosephus. Eo tempore Iudæorum res hoc loco fuere.

Finis secundi Libri.

EVSEBII CO-
GNOMENTO PAMPHILI
EPISCOPI CAESAREAE PA-
lestinæ, Ecclesiasticæ historiæ
Liber tertius.

Apud quas gentes Christum Apostoli prædicarunt.

C A P. I.

Apostolorum diuisio partem hanc prælatam

STO modo in Iudæorum rebus actum accepimus. Iam verò vt ad sanctos seruatoris nostri apostolos discipulosque, qui erant per vniuersum orbem fusi ac dissipati, redeamus, Thomas (vt memoriæ proditum est) Parthiam obtinuit: Andreas Scythiâ, Ioânes Asiam obiit:

Vbi reliquum etiam vitæ suæ cursum conficiens, Ephesi morte occubuit. Petrus autem, vt videtur Iudæis, qui in Ponto, Galatia, Bithynia, Cappadocia, & Asia dispersi, vixerunt